

**eisner jános
a
bonyhádi
zsidók
története**

ADDENDA

July 2022 - 2022 Július

János Eisner (Jewish name Zvi)

Photograph possibly stamped by the Embassy of Israel in Budapest in early 1957 for Mr. Eisner's passport or visa when he and his wife Vali (Miriam) prepared to emigrate to Israel (make aliyah)

Eisner János (Zvi) and Vali (Miriam) probably in Tel Aviv

Mr. János (Zvi) Eisner wrote the first book about the history of Jewish life in Bonyhád which includes material about the tragic events in the early 1940s, including murder of most of Bonyhád's Jews in Auschwitz. Mr. Eisner survived Nazi Germany's and the then very antisemitic Hungary's atrocities. Hungary shares responsibility for murder of over half million loyal citizens who were Jewish!

Mr. Eisner was leader of the Bonyhád Neologue Community before and after the war. He was in forced labor in the east and his wife Eisner Livia Basch and children András Tamás (1935), Idikó (1943) were murdered, which happened to many Jewish families in Bonyhád. After the war he initiated creating a large and very meaningful Holocaust monument in the old (Neologue) cemetery, which was unveiled in December 1947. Money was raised through the efforts of the Neologue Community. Members of the Community, József Pór (Roman Catholic Parrish Priest) and Bonyhád's leadership were in attendance. Rabbi József Schweitzer (Chief Rabbi of Pécs), Béla Blum (Neologue Rabbi of Bonyhád) and Mr. Eisner (leader of the Neologue Community) spoke.

Mr. Eisner married his second wife Vali (Miriam) Schwartz. Later they moved to Budapest. Around 1949 the Eisners tried to escape from by then Communist Hungary via the Slovak part of Czechoslovakia with their close friends from Bonyhád: József and Mindi Hirschfeld and their infant son Gyuri. He was named after Mr. Hirschfeld's son from the first marriage who was murdered in Auschwitz along with his mother.

The Eisners and Hirschfelds were caught and imprisoned in Hungary – men and women separately. They hoped to immigrate to newly independent Israel. Both families left Hungary after the 1956 revolt. The Eisners made aliyah, lived in North Tel Aviv near the university and Mr. Eisner worked at the Israel Aircraft Industry. He wrote and published his book, *A bonyhádi zsidók története, (History of the Jews of Bonyhád)* in Tel Aviv (1965) which includes coverage of the effects of the Holocaust on the community. This was the first book on the subject. It was followed by Leslie (László) Blau's book *Bonyhád: a Destroyed Community* (1994) which was translated into Hungarian and published in Bonyhád (2008). Parts of it may have been influenced by Mr. Eisner's book. It too was extensively researched and it significantly expanded on Mr. Eisner's book. The two authors knew each other from Bonyhád.

Permission was given by Mr. Eisner's nephew, Gabi Steiner, to scan this book and to make it available as a PDF to those who are interested, especially descendants of Jews from Bonyhád.

All rights to this book are reserved for Mr. Eisner's family.

Mr. Steiner can be contacted via gavor1@gmail.com

Book scanned and PDF created in Jerusalem.

János Eisner [Jewish name Tzvi] (born february 11, 1907 Bonyhád, died January 26, 1972 Tel-Aviv) was a businessman and historian of Bonyhád's Jewish Community. He finished four years at Bonyhád's Neologue Jewish school. He subsequently studied comerce at in Prague ad then worked at his father's company. He opened his own office in 1937 mostly dealing with organizing and conducting commerce in petroleum and coal. In addition, he was local agent for insurance companies. Soon his business was made increasingly difficult due to Hungary's anti-Jewish laws.

Before the Holocaust he was the last director of the bonyhád Neologue Community. In forced labor he was sent to the eastern front. After the war he was again leader of the Neologue Community.

He initiated construction of the Holocaust Monument in the old (Neologue) cemetery. and made a speech at the unveiling. Around 1949 he and his wife moved to Budapest. He left Humngary legally in March 1957 and they settled in Tel Aviv. He worked at hte Israel Aircraft Industry.

He conducted valuable historical reseach about Jewish life in Bonyhád going back hundreds of years. His reseach was based on extensive material in Bonyhád and in Hungarian national archives.

His book *A bonyhádi zsidók története (History of the Jews of Bonyhád)* was published in Hungarian in 1965 in Tel Aviv.

He had a son and a daughter from his marriage to Livia Basch. His family joined the millions of martyrs of the Holocaust. After the war he married Ilona Valeria Schwartz.

By György Steib (Bonyhád)

Holocaust Monument in the old (Neologue) cemetery

Memorial to victims of the Holocaust from Bonyhád. In many places in Hungary those who returned from deportatin and forced labor and the re-established Jewish Community organizations initiated construction of monuments for their locality's Holocaust victims. The Bonyhád Neolog Community also planned a monument which was financed by the survivors. The monument symbolizes an open Torah scroll. 383 names appear on the black cast iron panels and on the columns. The monument was unveiled on December 21, 1947 with participatoion by the Neologue Jews of Bonyhád as well as the town's leadership. József Pór, Roman Catholic Parrish Priest, joined the march through town. Memorial speeches were by József Schweitzer, the Chief Rabbi of Pécs, Rabbi Béla Blum from Bonyhád and János Eisner, leader of the Meologue Community. The Orthodox Community and its members didn't take part in creation of the Monument. They felt it was not suitable for their religious customs.

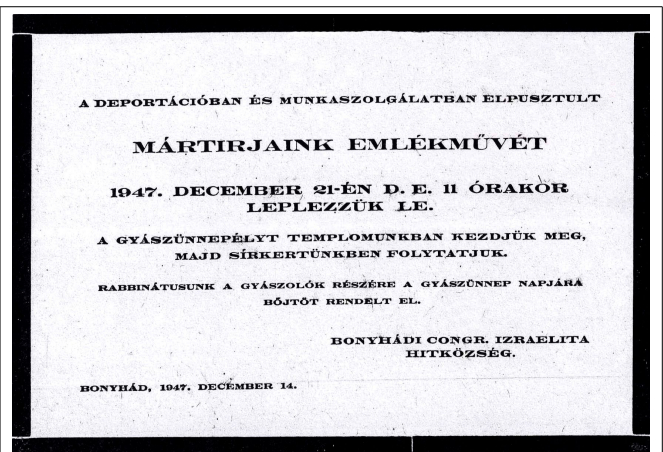
The following Hebrew text in the front in English translation: *“Eternal memory for the acquaintances we loved, for the pure soul of the men and women who were victims of the cruel murderers between 1940-1945. They left from here and could never retun as they gave their souls for God's holy name. They are deep in our hearts es will never leave from there. Those who were loved while alive will not be forgotten after their death.”*

Around the time of the unveiling according to instruction of Chief Notarion Dezső Hajas on December 16, 1947 *“As sign of the merciful commemoration Iskola tér (School Park) is to be called Mártírok tere (Martyrs Park).”*

By Csaba Sós (Bonyhád, Pécs)

Photo: Mrs. Réka Kirch Máté (Bonyhád)

Eisner János [zsidó neve Cvi] (született 1907. febr. 11. Bonyhád, elhunyt 1972. jan. 26. Tel-Aviv): kereskedő, helytörténész. Négy elemi iskoláját a bonyhádi neológ zsidó iskolában járta, a helyi gimnáziumban érettségizett 1925-ben, majd Prágában felsőfokú kereskedelmi végzettséget szerzett. Ezt követően Bonyhádön az apja cégében dolgozott. 1937-től önálló közvetítőirodát nyitott, főleg az ásványolaj- és a szénkereskedelem szervezésére, lebonyolítására. Mellette biztosítási ügynökségek helyi megbízottja volt. A néhány év múlva bevezetett zsidótörvények korlátozták üzleti vállalkozói tevékenységét. A holokauszt előtt a bonyhádi neológ hitközség utolsó elnöke volt. Munkaszolgálatát 1941-től a keleti fronton töltötte. A háború után hazatért Bonyhádra, ismét elnöke lett a neológ hitközségnek. Kezdeményezője volt a neológ zsidó temetőben történő holokauszt emlékmű felállításának, avatásakor beszédet mondott. 1949 táján Budapestre költözött. 1957 márciusában legálisan elhagyta Magyarországot. Izraelben (Tel-Aviv) telepedett le, az Israel Aircraft Industries alkalmazottjaként dolgozott. Értékes helytörténeti kutatásokat végzett, elsőként dolgozta fel a bonyhádi zsidóság történetét. A helyi dokumentumok gazdag tényanyagát az országos levéltárak adataival egészítette ki. Monográfiája 1965-ben magyar nyelven jelent meg Tel-Avivban, *A bonyhádi zsidók története* címmel. Basch Líviával kötött házasságából egy fia és egy lánya született. Családja a holokauszt áldozatává vált. Második felesége Schwartz Ilona Valéria volt.

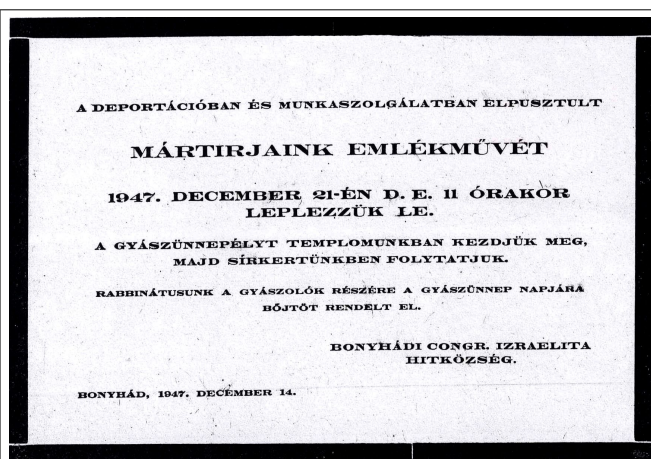
Steib György (Bonyhád)

Holokauszt-emlékmű a neológ temetőben: a holokauszt bonyhádi áldozatainak szentelt kegyeleti hely. Az életben maradt, deportálásból visszatért zsidók, és az újraéledő zsidó hitközségek országsszerte mozgalmat indítottak a mártírok emlékműveinek felállításáért. A bonyhádi neológ hitközség kezdeményezésére, a visszatértek önkéntes adományaiból építették fel a bonyhádi emlékművet. A műkőből készített emlékmű nyitott tóratekereszt jelképez. A falra rögzített fekete spiáter öntvénylapokon, valamint az oszlopokon 383 mártír neve olvasható. Avatására 1947. dec. 21-én került sor. A gyászünnepségen a neológ közösség, valamint Bonyhád község előljárósága vett részt. A községen átvonuló menethez csatlakozott Pór József római katolikus plébános is. Schweitzer József pécsi főrabbi, Blum Béla bonyhádi rabbi, valamint Eisner János, a neológ hitközség vezetője mondott megemlékező beszédet. Az ortodox hitközség és túlélő tagjai nem vettek részt az emlékmű létrehozásában, mert vallási szokásaikkal nem tartották összeegyeztethetőnek. Az emlékmű előterében álló kőlap héber nyelvű feliratának magyar fordítása: Örök emlék a szeretett ismerősöknek, igaz férfiakkal és nőknek a lelki üdvéért, akiket elűdöztek kegyetlen gyilkosok 1940–1945 között. Elmentek innen, de soha nem térhettek vissza, mert életüket adták Isten szent nevéért. Őket mélyen szívünkbe zártuk, és onnan soha nem fognak távozni. Akiket életükben szerettek, azoktól haláluk után sem válnak meg. – Az emlékmű leleplezésének időpontjához kapcsolódott Hajas Dezső járási főjegyző 1947. dec. 16-án kelt rendelkezése, miszerint „a kegyeletos megemlékezés jeléül (...) az Iskola tér ezután Mártírok tere elnevezést nyerjen.”

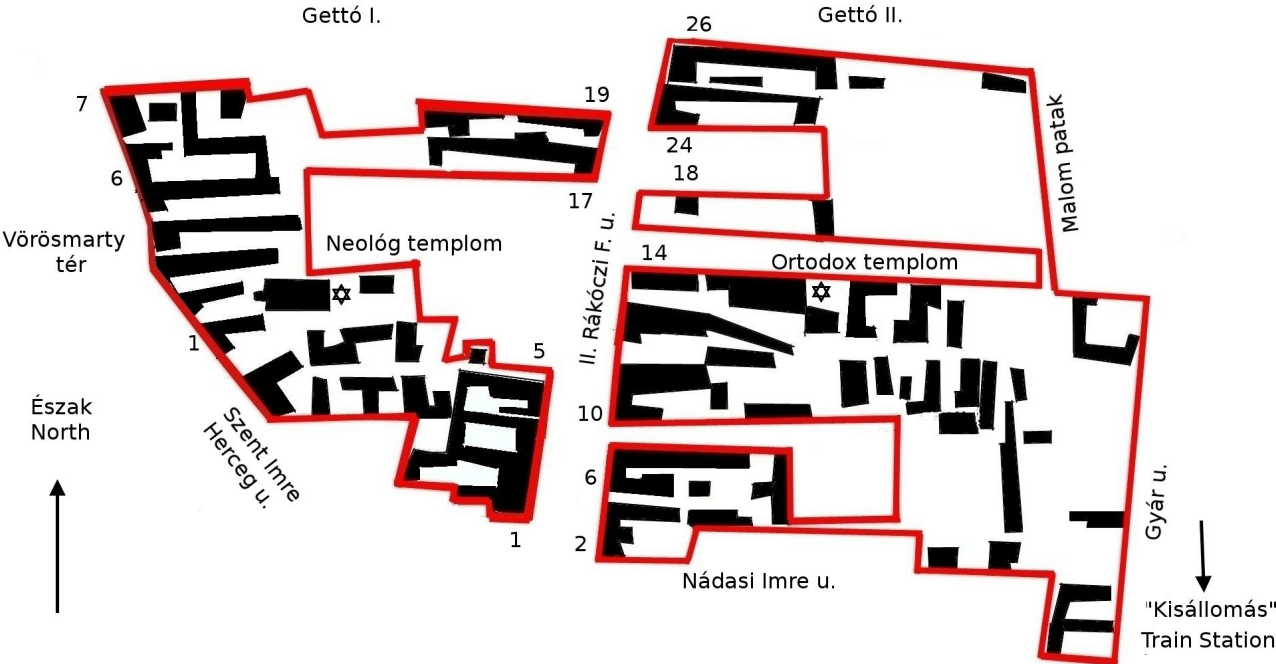
Sós Csaba (Bonyhád, Pécs)

Fotó: Kirchné Máté Réka (Bonyhád)

Map of the two Bonyhád Ghettos – Spring 1944

1944. május 12-15 között Bonyhád, Bátaszék, Szekszárd és a környék falvainak zsidóságát otthonaik és tulajdonuk hátrahagyására kényszerítették és a bonyhádi gettóba költöztették. Többeket közülük kegyetlenül megkínoztak, értéktárgyaik elkobzása érdekében.

1944. június 29-én a mintegy 1200 fős zsidó közösségnek el kellett hagynia a gettót. A Gyár utcán keresztül a sportpályára terelték őket. A többnyire asszonyokból, idősekből és gyermekekből álló közösség két utolsó napja bonyhádon az elemi szükségleteik biztosítása nélkül, várakozással telt el.

Július 1-én a „kisállomásról” (bonyhádi vasútállomásról) tehervagonokkal a pécsi Lakits laktanyába, onnan július 6-án zsúfolt vagonokban kegyetlen körülmények közt Auschwitzba szállították őket.

A bonyhádi és környékbeli zsidóság többségét érkezésük napján július 9-én meggyilkolták.

A héber naptár szerint tamuz 18 5704, י"ח בתמוז תש"ד.

Ahogy Magyarország sok más városában és Európa sok más országában történt, Bonyhád város és környéke közel 200 éves életteli és alkotó zsidó közösségét is elpusztította a gyűlölet és a brutalizmus.

Between May 12 and 15, 1944 the Jews of Bonyhád, Bátaszék, Szekszárd and surrounding villages were forced to leave their homes and belongings. They had to move into the Bonyhád ghetto. Some were cruelly tortured in order to steal their valuables.

On June 29, 1944 the approximately 1,200 Jews in the ghetto, mostly women, the elderly and children, were forced into the sport field, where they spent their last two days in Bonyhád under the sky and in primitive conditions.

On July 1 they were taken from the Bonyhád train station by railway wagons to the Lakits Barracks in Pécs.

On July 6, 1944 they were taken by wagons to Auschwitz in cruel and brutal circumstances. They arrived in Auschwitz on July 9, 1944 and most were murdered on that day, on the Hebrew calendar the 18-th of Tamuz 5704, י"ח בתמוז תש"ד.

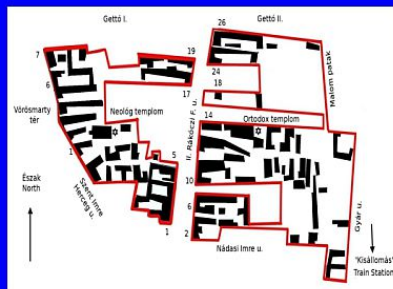
Hatred and brutality destroyed a vibrant and valuable Jewish community in Bonyhád and vicinity, just as it did in so many other places in Hungary and much of Europe.

A mártírok emléke legyen áldott - May the memory of the martyrs be blessed

יהי זכרם ברוך - ת. נ. צ. ב. ה.

Never again! - Soha többé! - לעולם לא עוד!

Az emléktáblát a Holokauszt 70. emlékéve alkalmából, a Soha Többé Soá! Alapítvány és a Nemzetközi Bonyhádi Zsidó Közösség állította.

The plaque was placed by the Never Again Shoah! Foundation and the International Bonyhád Jewish Community for the 70th Holocaust Memorial Year in Hungary.

תשע"ה (5775) – 2015

Holocaust Memorial Sign (enamel) – mounted in 2014 and 2022 in Bonyhád at:

**external wall of the Orthodox and Neologue synagogues
by the Sport field and
on the internal wall of the Orthodox cemetery
in the old („Neologue”) cemetery**

